

багатьом людям прожитковий мінімум, який вони могли б витратити на самовдосконалення і творчу діяльність. Питання лише в тому, наскільки готові з етичної точки зору до цього люди. Вчення Г. С. Сковороди про «споріднену працю» якраз і створено для такої моральної підготовки, отже, за ним майбутнє.

При цьому, мабуть, не має значення, має людська сутність божественну чи соціальну природу. В обох випадках вона повертається людині і людина живе згідно з нею. Людина є людиною у тій мірі, в якій вона служить суспільству.

УДК 141.7

Захарчук Олексій Феліксович,
*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ФІЛОСОФІЯ ОСВАЛЬДА ШПЕНГЛЕРА ЯК СПРОБА КРИТИЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ БУРЖУАЗНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО УСТРОЮ

Дослідження присвячено соціально-політичним аспектам філософії Освальда Шпенглера. Досліджується критичний аналіз О. Шпенглером природи буржуазно-демократичного суспільства як результату розвитку раціональної європейської культури. Зазначаються можливі негативні тенденції, які можуть супроводжувати політичний процес при демократичній системі управління.

O. F. Zakharchuk

OSVALD SPENGLER'S PHILOSOPHY AS AN ATTEMPT TO CRITICAL REFLECTION OF THE BOURGEOIS-DEMOCRATIC SYSTEM

The study focuses on the socio-political aspects of Oswald Spengler's philosophy. O. Spengler's critical analysis of the nature of bourgeois-democratic society as a result of the development of rational European culture is studied. Possible negative trends that may accompany the political process in a democratic system of government are noted.

Критику демократії О. Шпенглер починає з аналізу «третього стану» – буржуазії, виникнення якої знаменує собою початок історичного регресу. Саме буржуазія, на думку О. Шпенглера, є тією головною силою, яка відтісняє від управління державою знать та

духовенство, і надалі своєю діяльністю готує державу і суспільство до їх неминучої стагнації та загибелі в формі цивілізації. Джерела історії боротьби буржуазії зі знаттю і духівництвом за політичну владу О. Шпенглер вбачав в абсолютно ірраціональних, суб'єктивних моментах. Причиною даного соціального конфлікту мислитель називає «відсутність розуміння древніх символів, на місце яких тепер заступають цілком очевидні інтереси, нехай то будуть всього лише побажання натхнених мислителів побачити свої уявлення реалізованими» [1, с. 422].

Визнаючи наявність в середовищі буржуазії очевидних інтересів, О. Шпенглер все ж вважає, що каталізатором даного соціального конфлікту виступають зовсім не вони, а відсутність у буржуазії належного розуміння древніх символів (дане «розуміння» звичайно ж, не ставитися до раціональної сфери). У буржуазії допускається присутність певних економічних, політичних та інших інтересів, проте вони, мабуть, навіть не вторинні, а третинні. Перше місце, як вже зазначалося, О. Шпенглер віддає розумінню давніх символів, на друге ставить – «побажання натхнених мислителів побачити свої уявлення реалізованими», і вже в самому кінці все інше, куди входять і об'єктивні інтереси буржуазії. Цю «ієрархію» причин О. Шпенглер обґрунтовує виходячи зі своєї основної передумови про примат ірраціонального над раціональним. Філософ пов'язує процес піднесення «третього стану», який губить державу і культуру з раціоналізацією суспільної свідомості. Тотальне домінування раціоналізму в політичній сфері призводить до того, що «цінністю володіє лише те, що в стані виправдатися перед розумом; однак, позбавлена величі, наскрізь символічної та саме через це метафізично дієвої форми, національне життя втрачає силу, необхідну для того, щоб самоствердитися посеред історичних потоків існування» [1, с. 422].

Якщо світ за своєю сутністю ірраціональний, то він, природно, повинен управлятися ірраціональними законами. Тому О. Шпенглер в контексті своїх поглядів цілком логічно вважає об'єктивні чинники та розум, який може їх пізнати не тільки чимось незначним, але і просто шкідливим, бо розум тільки віддаляє від істини.

Не випадково тому, що всі уявлення про державу, суспільство, світ, які суперечать переконанням О. Шпенглера, останній прагнув

пов'язати з раціоналізмом. Раціоналізм, який за думкою О. Шпенглера не відповідає законам дійсності, повністю дискредитує і робить нежиттєздатною будь-яку теорію, будь-яку політичну систему.

Буржуазія як прагматичне, раціональне утворення, крім усього іншого, не може нести в собі якийсь вищий сенс, який відповідав би метафізичній сутності буття, і забезпечував життєздатність даної соціальної верстви. «Єдність її (буржуазії) чисто негативна, тобто реально існує лише в моменти опору чомусь іншому, але завжди в тих випадках, коли необхідно вибудувати щось своє, інтереси окремих груп далеко розходяться один від одного» [1, с. 423]. «Не буде тут і власних традицій і символіки, бо шляхетне буржуазне суспільство схоже на аристократію, а також має багато від міського благочестя раннього християнства» [1, с. 373]. Аристократія ж і духовенство, як відомо, не суперечливі всередині себе, як в біологічному організмі не суперечать один одному окремі органи. Природність знаті та духівництва знаходиться в гармонії з метафізичними законами буття, і ця гармонія передбачає можливість творення власного благочестя, звичаїв і символіки.

Головний докір О. Шпенглера буржуазії — це те, що вона розчищає дорогу не ієрархічним формам управління, в яких тріумфує принцип масовості, а це руйнує культуру. «Це щось абсолютно безформне, з ненавистю переслідує будь-якого роду форму, всі відмінності в ранзі, всяке упорядковане володіння, впорядковане знання Маса — це кінець, радикальне ніщо» [1, с. 377]. Принцип масовості — ось, на думку О. Шпенглера, абсолютне зло. Маса — це головний атрибут цивілізації, яку філософ протиставляв культурі як повний занепад і деградацію «істинного життя», як кінець історії.

Список використаних джерел

1. Шпенглер О. Закат Европы / О. Шпенглер: Пер. с нем. – В 2 Т. / Мысль. – М., 1998. – Т. 2: Всемирно-исторические перспективы. – 607 с.